

Rechtspraak

Maakt samen leven mogelijk

special
Wablie?

GRATIS
NEEM MEE

Inhoud

Knevelarij

*Beneficiair
aanvaarden*

Zwijgrecht

Descente

Redactioneel

Requisitoir, apostille of descende.
Termen die rechters, officieren van justitie en advocaten regelmatig gebruiken, maar waarvan veel andere mensen vaak niet weten wat ze betekenen. Nu gaat dit nog om losse, juridische woorden. Nog ingewikkelder wordt het als in een tekst of rechterlijke uitspraak niet alleen wat vaktermen staan, maar hele zinnen doorspekt zijn met juridische taal. De laatste jaren worden er binnen de Rechtspraak stappen gezet als het gaat om het begrijpelijker maken van teksten, van uitspraken tot teksten op de website. 'Klare taal' wordt dat genoemd. Maar het blijkt vaak lastig om juridische teksten te versimpelen. Waarom is dat zo? Rechtspraak magazine zocht het uit en vond daar verschillende verklaringen voor. In deze speciale uitgave lees je daar meer over. Speciale uitgave? Jazeker, want we hebben in deze editie van Rechtspraak de 'Wabliefsjes' gebundeld. In deze vaste rubriek leggen we uit wat een juridische term precies betekent. In normale woorden. Door ze te bundelen willen we je een handig overzicht bieden. En kom je een keer een tekst tegen waarin zo'n term staat? Dan hopen we dat door dit magazine die tekst automatisch wat meer 'klare taal' voor je wordt. Veel leesplezier!

COLOFON Rechtspraak nummer 3, november 2021 (negende jaargang). Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en is gratis op te halen bij de gerechten en het Juridisch Loket. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Redactie:** Rien Aarts, Simone Alderliesten (beeldredacteur), Sander van Ansem, Patrick van der Mee, Pauline van der Mije en Marijn Rens. **Aan dit nummer werkten mee:** Rob Edens, Aad Goudappel en Serge Ligtenberg. **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Adreswijziging of opzegging? Stuur de adresdrager naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmelden voor een individueel abonnement kan via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerd meer exemplaren aanvragen is ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** Gloedcommunicatie, Nijmegen **Druk:** Xerox, Den Haag

04

WAAROM ZO MOEILYK?

Over het jargon in de rechtszaal

06

VOORLOPIGE VOORZIENING

07

VERJARING

08

KNEVELARIJ

09

KINDGESPREK

11

ONTSLAG VAN ALLE RECHTSVERVOLGING

12

PRO-FORMAZITTING

14

ADVOCAT-GENERAAL

15

BENEFICIAIR AANVAARDEN

16

ZWIJGRECHT

17

APOSTILLE

19

AANHOUDEN

21

KOP-STAARTVONNIS

22

REQUISITOIR

23

TBS MET DWANGVERPLEGING

24

DESCENTE

26

ARTIKEL 12

27

TAAKSTRAF

Waarom zo moeilijk?

Waarom schrijven juristen in zulke moeilijke taal? Kan dat ook anders? En hoe moet dat dan? Rechtspraak magazine ging al eens op zoek naar de redenen waarom juristen die moeilijke taal gebruiken en zette verschillende oorzaken op een rij.

TEKST: ROB EDENS EN PAULINE VAN DER MIJE

Gewoonte

Begrijpelijke taal had in de juridische wereld heel lang geen prioriteit. Het belang ervan werd niet ingezien, misschien ook doordat rechtspraakjuristen erg op elkaar zijn gericht. Rechters, officieren van justitie en advocaten praten dezelfde taal en de advocaat legt het wel uit aan zijn cliënt, was de gedachte. Maar de samenleving is mondiger geworden en mensen willen zelf kunnen begrijpen wat er wordt gezegd of geschreven. Gebeurtenissen zoals de woekerpolisaffaire spelen hierbij ongetwijfeld een grote rol. Toen ging het om beleggings-

verzekeringen waarmee het een en ander mis was. Mensen hadden contracten getekend die ze niet begrepen, ook door het ingewikkelde taalgebruik.

Cultuur

In een reportage van het Belgische Taalschrift komt een docent aan een juridische opleiding aan het woord. Zij zegt dat zij studenten ertoe aan wil zetten in normaal Nederlands te schrijven. Dat kost haar de grootst mogelijke moeite, want de studenten vinden al die ingewikkelde juridische termen 'zo mooi'. Als het al lastig is studenten te overtuigen van het belang van gewone taal, hoe moeilijk is het dan niet om ervaren juristen hiervan te doordringen?

Status

Al die bijzondere zegswijzen geven juristen ook status. Ze zullen het niet hardop zeggen, maar veel juristen vinden dat ze een prestigieus beroep hebben. De omgeving waarin ze werken, kan dat gevoel nog eens versterken. Paleizen van justitie, departementen, grote advocatenkantoren en succesvolle bedrijven stimuleren nou niet bepaald het communiceren in normaal Nederlands.

Sociale druk

Als iedereen in je omgeving het voortdurend heeft over een zaak 'aanhouden', waarom zou jij het dan 'uitstellen noemen? En als iedereen spreekt over een 'dagvaarding', waarom zou jij dan 'oproep'

zeggen? Feit is dat iedereen vatbaar is voor druk uit de omgeving. Meteen schrijven. Een andere verklaring voor het gebruik van ingewikkelde taal is dat juristen vaak 'denkend schrijven'. Ze gaan direct schrijven en slijpen hun gedachten als het ware op papier. Eenmaal aan een betoog begonnen, kijken ze of ze dat juridisch kunnen onderbouwen. In de meeste vonnissen wordt dan ook van A naar Z toegewerkt: de conclusie staat op het einde. Voor de leesbaarheid is het beter de conclusie (het 'nieuws') aan het begin te zetten. Daar zijn mensen vooral in geïnteresseerd.

Onzekerheid

Er wordt wel gezegd dat juristen houvast zoeken bij wetsteksten. Om helemaal zeker van hun zaak te zijn, blijven ze liefst zo dicht mogelijk bij de wetsteksten of jurisprudentie. Jurisprudentie is een moeilijk woord voor uitspraken die rechters eerder hebben gedaan. Juristen citeren hier graag uit, het is immers tekst die zich heeft bewezen. En wat is makkelijker dan bestaande tekst knippen en plakken?

Gemakzucht

Veel juristen erkennen wel dat het bijna altijd mogelijk is om juridische taal om te zetten in gewonemensentaal. Maar dat kost heel veel tijd, zeker als je er nog niet in geoefend bent. Je moet er best even voor gaan zitten om de tekst 'In een zaak naar aanleiding van een handel in Bitcoins wordt geoordeeld dat de virtuele munt niet beschouwd kan worden als geld zoals dat bedoeld wordt in het burgerlijk wetboek. Ondanks dat de Bitcoin op het eerste oog een aantal overeenkomsten heeft met wel wettige betaalmiddelen, zijn er op essentiële punten verschillen die maken dat Bitcoins niet als geld, maar als ruilmiddel moeten worden gezien.' om te zetten naar 'Bitcoins moeten niet als geld maar als ruilmiddel worden beschouwd.' En ben je er dan helemaal zeker van dat in dat ene zinnetje hetzelfde staat?

Zonder jargon

'Het klopt allemaal', zegt de Rotterdamse strafrechter Jacco Janssen over het vasthouden aan de taal van zijn beroepsgroep. 'Je moet echt een drempel over als je dat taalgebruik los wilt laten, want je bent een ineens je zekerheden kwijt. Ik merk dat ik er soms nog op terugval als iets heel moeilijk is of grote haast heeft. Je bent met die taal opgeleid, het is vertrouwd, je kunt je daarmee heel precies uitdrukken. Maar ik heb inmiddels ervaren dat dat zonder jargon ook lukt.'

Janssen is een groot voorstander van begrijpelijke vonnissen. 'Want die schrijven we voor heel verschillende mensen', zegt hij. 'Vooral in strafzaken moet je niet alleen goed weten wat je zegt, maar ook hoe je het zegt.'

Janssen schrijft vrijwel al zijn uitspraken zo op dat iedereen het begrijpt. 'Ik dacht eerst dat dat niet kon. Dat je een woord als 'derhalve' echt nodig hebt. Dat is niet zo, met 'dus' druk je precies hetzelfde uit. En waarom staat in vonnissen altijd: 'De rechtbank is van oordeel dat...'? Iedereen weet toch dat de rechtbank aan het woord is? Zeg gewoon wat je wilt zeggen: U heeft die fles whisky gestolen, daar is voldoende bewijs voor. Daarom krijgt u deze straf.'

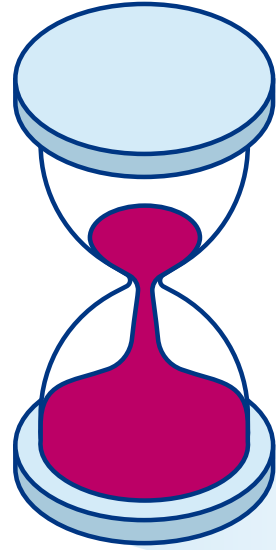
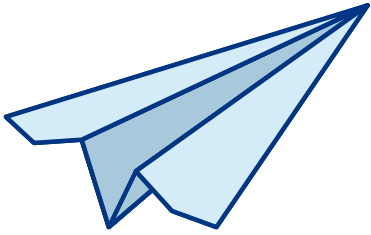
Vaktaal vermijden lukt eigenlijk altijd, zegt hij. 'Maar het is geen kwestie van juridische woorden vertalen. Het gaat erom dat je eerst goed nadenkt over wat je wilt vertellen. Wat is nou precies de kern? Als je dat weet voordat je gaat schrijven, kom je tot verrassende resultaten.'

Voorlopige voorziening

Een voorlopige voorziening komt veel voor in het bestuursrecht, dat gaat over conflicten tussen burgers (of organisaties) en de overheid. Mensen kunnen de rechter om een voorlopige voorziening vragen als de overheid een besluit dreigt uit te voeren waar zij het niet mee eens zijn. Stel: het college van B&W van een gemeente wil twaalf bomen kappen om ruimte te maken voor een monument. Omwonenden, die gehecht zijn aan hun groene uitzicht, schrikken daar erg van. Hun woongenot wordt aangetast, schrijven ze in een bezwaarschrift. Het plan is ook in strijd met het algemeen belang: er is al zo weinig natuur in de stad. Blijf dus van onze bomen af! Als dat niet helpt, kunnen de bewoners in beroep gaan bij de bestuursrechter. Het probleem is alleen dat een overheidsbesluit geldig blijft zolang zo'n bezwaar of beroep loopt. Dat betekent dat het kappen van de bomen intussen kan doorgaan. Daarom is er de mogelijkheid om via de zogeheten voorzieningen-rechter op de rem te trappen. Hij kan beslissen dat het plan niet wordt uitgevoerd, totdat definitief over de kwestie is beslist.

Zo'n voorlopige voorziening kan over van alles gaan: bouwwerkzaamheden stopzetten bijvoorbeeld, of voorkomen dat je uitkering wordt beëindigd. De 'vliegtuigtrapvovo' was een tijdlang berucht: asielzoekers die in beroep waren gegaan tegen afwijzing van een verblijfsvergunning, probeerden op het laatste moment (terwijl ze al bijna in het vliegtuig zaten om uitgezet te worden) nog te bereiken dat ze de uitspraak in Nederland mochten afwachten. Afgelopen zomer moesten verschillende horecabazen hun zaak tijdelijk sluiten omdat coronamaatregelen niet waren nageleefd. Er waren te veel mensen binnen of de zaak bleef langer open dan toegestaan. De exploitanten maakten bezwaar en vroegen de voorzieningen-rechter het besluit te schorsen, om te voorkomen dat ze twee weken dicht moesten. Ook in het civiele recht (tussen burgers en/of bedrijven) kan je de rechter om een voorlopige voorziening vragen. Daar wordt zo'n spoedeisende zaak meestal een kort geding genoemd.

Verjaring

Af en toe berichten de media over een oude strafzaak waar plotseling schot in zit. Er zijn bijvoorbeeld wapens in een drooggevalen sloot gevonden, of een getuige duikt na jaren op en wijst de dader aan. Dat betekent niet automatisch dat die zaak alsnog voor de rechter komt. Er kan namelijk sprake zijn van verjaring. Op een gegeven moment gaat het dossier dicht, heeft de wetgever bepaald. Ook in bestuurs- en civiel recht kunnen zaken verjaren. Zo speelde een tijd terug een civiele zaak van een vrouw uit Sri Lanka die in 1992 door Nederlandse ouders was geadopteerd. Het was een illegale adoptie met vervalste papieren, voerde zij aan. Daardoor kan zij haar biologische ouders niet vinden. Maar de rechter kon niets doen; de zaak is verjaard. 'Een bittere pil', erkende de rechter.

Mensen die er de dupe van zijn, kunnen verjaring als oneerlijk ervaren. Waarom bestaat het dan? Een belangrijke reden is rechtszekerheid. Er mag niet eeuwig onduidelijkheid blijven bestaan over zaken. Anders kan je generaties later nog een beroep doen op de piano die jouw overgrootvader ooit heeft uitgeleend. Of was het een cadeau? Daar kom je nooit meer achter. Zo valt ook niet te achterhalen wat er in 1992 met een klein meisje in Sri Lanka is gebeurd. Hetzelfde gaat op voor misdrijven. Kan een getuige met zekerheid vertellen wat hij pakweg tien jaar geleden heeft gezien? Daarnaast geldt ook voor verdachten – die heel goed onschuldig kunnen zijn – het argument van rechtszekerheid. Als het Openbaar Ministerie jarenlang geen actie onderneemt, vervalt het recht om iemand nog te vervolgen. Wanneer dat ingaat, hangt af van de ernst van de zaak. Overtredingen verjaren bijvoorbeeld na drie jaar, misdrijven waar acht jaar gevangenisstraf op staat na 20 jaar. Toch verjaart niet alles. Voor moord, doodslag, verkrachting, mensensmokkel en ernstige zedendelicten met kinderen is verjaring in 2013 afgeschaft.

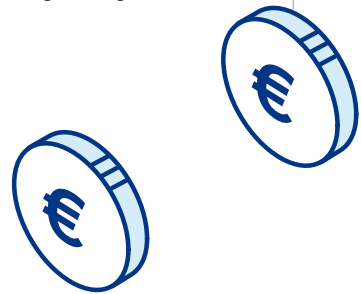

Knevelarij

Een misdrijf met een naam uit lang vervlogen tijden dook de afgelopen tijd vaak op in het nieuws: knevelarij. Wat is dat eigenlijk? Het roept associaties op met veldwachter Bromsnor uit de tv-serie Swiebertje, maar dat komt vast door zijn enorme knevel (snor). Knevelen doet denken aan het vastbinden van mensen, tijdens een ontvoering bijvoorbeeld. Maar het betekent ook afpersen en daar gaat het hier om. Knevelarij is een misdrijf dat ambtenaren plegen als ze ten onrechte geld van mensen vragen of bedragen niet uitkeren waar zij wel recht op hebben.

Dit werd actueel toen het ministerie van Financiën aangifte deed tegen de Belastingdienst, vanwege de toeslagenaffaire. Ouders die in het verleden een toeslag voor kinderopvang hadden ontvangen, kregen vanwege ongefundeerde vermoedens van fraude plotseling geen geld meer. Vaak moesten ze ook nog terugbetalen wat ze in de jaren daarvoor hadden gekregen. Daardoor kwamen gezinnen in grote financiële problemen.

Het komt vaker voor dat ambtenaren wegens knevelarij worden vervolgd. Zo kreeg een man negen maanden gevangenisstraf omdat hij als honorair consul in Colombia extra geld had gevraagd voor visa. Het jaar daarvoor kreeg een voormalige gerechtsdeurwaarder een werkstraf omdat hij onterechte kosten in rekening had gebracht aan schuldenaren. En in 2001 werd een ambtenaar van de burgerlijke stand veroordeeld. Hij vroeg twee mensen die wilden trouwen geld waarmee hij een verblijfsvergunning voor ze zou regelen.

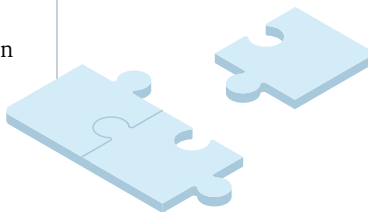
Kindgesprek

Beslissingen van de rechter kunnen het leven van een kind ingrijpend veranderen. Bijvoorbeeld als het gaat over de scheiding van de ouders, een omgangsregeling of grote problemen in het gezin. Dan moet op moeilijke vragen een antwoord komen. Wanneer ziet het kind de ene ouder en wanneer de ander? Is het nodig het kind onder toezicht te stellen? Kan het eigenlijk wel thuis blijven wonen? Als een rechter hierover uitspraak moet doen, mag het kind om wie het gaat eerst zeggen hoe hij of zij erover denkt. Dit gebeurt tijdens het kindgesprek. Kinderen van twaalf tot achttien jaar krijgen een uitnodiging voor een gesprek op de rechtbank. De sfeer is informeel en de rechter draagt meestal geen toga.

Tijdens dat gesprek, dat ongeveer een kwartiertje duurt, kan het kind alles vertellen wat de rechter moet weten voordat hij een beslissing neemt. De rechter kan ook vragen stellen, bijvoorbeeld over hoe het gaat op school of waar de vrienden van het kind wonen. Er zit een griffier bij die alles opschrijft. Ouders zijn niet aanwezig. Zij krijgen achteraf een korte samenvatting, maar de rechter spreekt met het kind af wat aan de ouders wordt verteld. Het kind krijgt ook te horen wanneer de beslissing van de rechter bekend wordt. Bij het nemen van deze beslissing houdt de rechter rekening met alle omstandigheden, dus ook met het kindgesprek. Het kan zijn dat de uitspraak niet precies zo wordt als het kind wil, want de rechter beslist wat het beste is voor zowel het kind als de ouders.

Het is niet verplicht om naar het kindgesprek te komen. Een kind kan ook per brief aan de rechter te laten weten wat het belangrijk vindt in de beslissingen die hem of haar aangaan. Meer weten? Op rechtspraak.nl vind je een brochure en twee uitlegfilmpjes over het kindgesprek.

Ontslag van alle rechtsvervolging

Hoe gek het ook klinkt, zelfs een bewezen misdaad is niet altijd strafbaar. In dat geval wordt de verdachte 'ontslagen van alle rechtsvervolging'. Wat betekent dat eigenlijk? Een bekend voorbeeld is noodweer.

Stel: je wordt aangevallen en je kan niet anders dan jezelf met (gepast) geweld verdedigen. Het is verboden geweld te gebruiken, je pleegt dus in principe een strafbaar feit. Maar in dit bijzondere geval kan het je niet worden aangerekend omdat er een zogenoemde strafuitsluitingsgrond is: een reden waarom je niet wordt gestraft. Dit kan ook het geval zijn als iemand een misdaad begaat omdat hij zo in de war is, dat hij zichzelf niet onder controle heeft. Door extreme wanen bijvoorbeeld, als hij dingen ziet die er niet zijn.

De rechter zal hem dan waarschijnlijk niet straffen. Meestal volgt wel een gedwongen behandeling, bijvoorbeeld in een tbs-kliniek. Er zijn ook redenen waarom de misdaad zelf niet strafbaar is. Dit is het geval als je het bevel van een politieagent opvolgt, die zegt dat je met je auto op de stoep moet gaan staan om ruimte te maken.

Of als je iemand wil redden uit een brandend huis en hiervoor een ruitje intikt. Vernieling? Ja. Strafbaar? Nee, de daad is gerechtvaardigd. Als een rechter moet beslissen over dit soort situaties is de kans groot dat de verdachte wordt 'ontslagen van alle rechtsvervolging'. Het feit is bewezen, maar de verdachte kan er niet voor worden veroordeeld. Vaak verwarren mensen dit met vrijspraak. Het verschil zit in het bewijs. Als de rechter vindt dat dat ontbreekt, spreekt hij de verdachte vrij.

Pro-forma-zitting

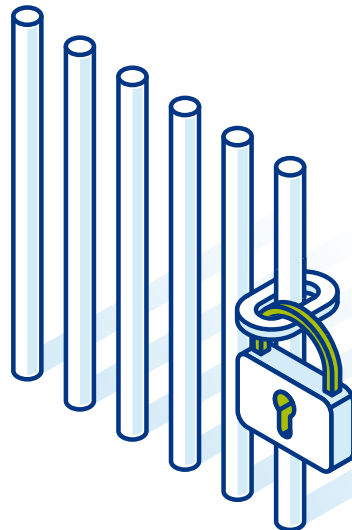
Regelmatig komt het voorbij in krantenberichten of nieuwsprogramma's: 'Vandaag wordt de eerste pro-formazitting gehouden in de zaak...' Maar wat is een pro-formazitting eigenlijk? Als iemand in afwachting van zijn proces gevangen zit, moet de zaak binnen grofweg vijftien weken aan de zittingsrechter worden voorgelegd. Lukt dit niet, dan moet de verdachte worden vrijgelaten.

Soms lukt het niet om de zaak dan al rond te hebben, bijvoorbeeld omdat het politieonderzoek nog niet is afgerond. Als de officier van justitie de verdachte toch langer wil vasthouden, moet de zaak op een pro-formazitting aan de zittingsrechter worden voorgelegd. Maar zodra de officier heeft gezegd waar de verdachte van wordt verdacht, zal hij de rechter vragen de behandeling te 'schorsen', tijdelijk stil te leggen. Gebeurt dit, dan mag de verdachte wél in voorlopige hechtenis blijven en hoeft hij dus niet te worden vrijgelaten.

Advocaten kunnen tijdens de pro-formazitting juist vragen of de verdachte mag worden vrijgelaten. Daarna moet de zaak uiterlijk binnen drie maanden weer 'op zitting' komen. De naam pro-forma ('voor de vorm') verwijst naar het feit dat de zaak niet inhoudelijk wordt behandeld tijdens zo'n zitting. Een andere zitting zonder inhoudelijke behandeling is de regiezitting. Die wordt soms gehouden bij erg grote en complexe strafzaken. Tijdens deze zitting bespreekt de rechter met het

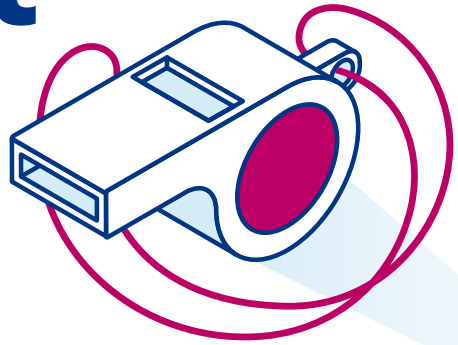
Openbaar Ministerie en de verdediging de stand van zaken in het onderzoek.

De rechter vraagt bijvoorbeeld of er nog onderzoekswensen zijn voordat de zaak inhoudelijk wordt behandeld. Moeten er nog getuigen of deskundigen worden gehoord? Moet de verdachte worden onderzocht door een psychiater? Ook wordt de verdere planning van de zaak besproken. In de praktijk zijn pro-forma- en regiezitting vaak met elkaar verweven. Na de pro-forma- en regiezittingen volgt de inhoudelijke behandeling van de zaak: de strafzitting. Daar zal de rechter bepalen of de verdachte schuldig is of niet.

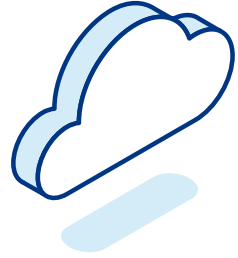
Advocaat-generaal

In sommige rechtszaken speelt de advocaat-generaal rol. Wat is dat voor een figuur? Anders dan de naam doet vermoeden is een advocaat-generaal geen advocaat en ook geen generaal. Meestal wordt hiermee bedoeld: iemand die het Openbaar Ministerie (OM) vertegenwoordigt in strafzaken. Daar heeft hij de functie van openbare aanklager. Generaal verwijst dus niet naar een militaire rang, maar betekent hier 'algemeen': de advocaat-generaal komt op voor het algemeen belang, voor de samenleving. Bij de rechtbank wordt het OM vertegenwoordigd door de officier van justitie. Die zorgt ervoor dat de politie misdadigers opspoor en bewijs verzamelt. De officier brengt de verdachte voor de rechter, presenteert het bewijs en komt met een strafeis.

De verdachte (of diens advocaat) vertelt hoe hij de zaak ziet. Vervolgens bepaalt de rechter of de verdachte schuldig is en welke straf wordt opgelegd. Gaat de officier of de verdachte in hoger beroep, dan kijkt het gerechtshof opnieuw naar de zaak. Bij het hof neemt de advocaat-generaal (AG) het stokje over van de officier van justitie. Hij is dus de openbare aanklager in hoger beroep. Maar er is nog een advocaat-generaal: bij de Hoge Raad. Die werkt niet voor het OM en heeft een andere rol. Want de Hoge Raad kijkt niet naar alle aspecten van een zaak, maar oordeelt of lagere rechters de wet goed hebben uitgelegd en toegepast. Deze AG hoeft dus geen bewijzen aan te dragen. Hij verdiept zich in de uitspraak van het hof en geeft een advies ('neemt een conclusie') over de juridische aspecten. Eigenlijk verschilt de taak van de AG bij de Hoge Raad dus niet zo veel van wat zijn naamgenoot bij het hof doet: ze geven allebei een voorzet aan de rechters, die alles afwegen en een oordeel vormen.

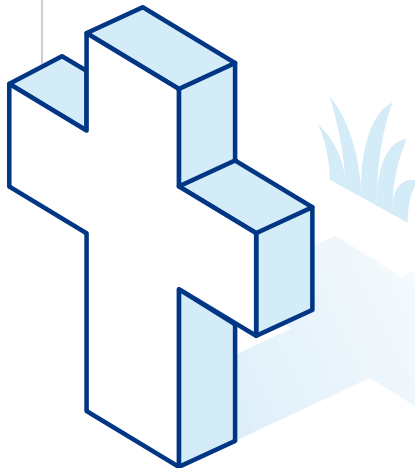
Beneficiair aanvaarden

Als je een erfenis krijgt, kan je ervoor kiezen die beneficiair te aanvaarden. Maar wat is dat eigenlijk? Als iemand die je kent overlijdt, moet er veel worden geregeld. Zo heeft iemand geld, misschien wel een huis en spullen die verdeeld moeten worden: de erfenis.

Soms heeft de overledene een testament laten maken waarin staat wie waar recht op heeft. Anders bepaalt de wet hoe de bezittingen worden verdeeld. Hoewel het aantrekkelijk klinkt, is het krijgen van een erfenis niet altijd gunstig. Mensen kunnen immers ook schulden achterlaten. Als er nog een persoonlijke lening, hypotheek of creditcardschuld openstaat, gaat die over op de erfgenamen. Zij moeten de schulden afbetalen en lopen het risico dat ze hun eigen spaarrekening moeten aanspreken. De wet beschermt erfgenamen tegen deze onaangename verrassing. Zij kunnen ervoor kiezen om wel de erfenis te krijgen, maar niet de schulden. Dit heet beneficiair aanvaarden. Bezittingen worden dan eerst verkocht om de schuldeisers te betalen.

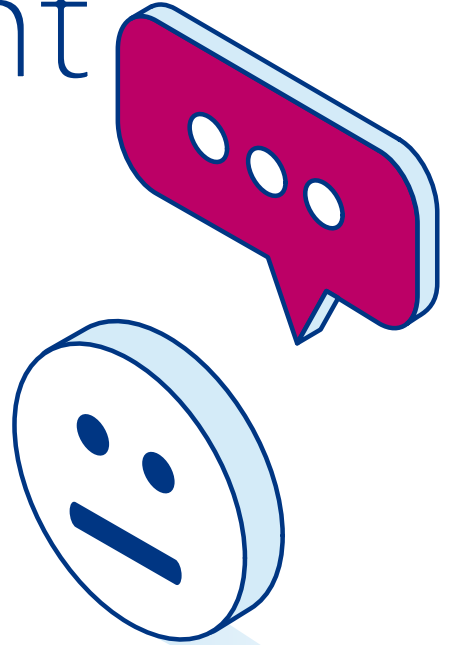
Als er dan nog iets overblijft, gaat dat naar de erfgenamen. Is er te weinig om alle schulden te voldoen, dan hoeven zij daar niet voor op te draaien. Eigenlijk net als bij een faillissement in het bedrijfsleven. Erfgenamen moeten een verklaring afleggen bij de rechtbank, waarna de beneficiare aanvaarding wordt geregistreerd in het boedelregister. Dat kost geld: er moet namelijk griffierecht betaald worden. Het lijkt misschien makkelijker om de erfenis te verwerpen, maar dat is niet zo. Ook daarvoor moeten erfgenamen naar de rechtbank en betalen ze griffierechten. Het enige verschil is dat ze dan zeker niets erven en alleen kosten maken. Beneficiair aanvaarden kan dus veel gunstiger uitpakken. Toch kunnen er een hoop haken en ogen aan zitten.

Zwijgrecht

Spreekrecht voor slachtoffers van misdrijven is regelmatig in het nieuws. Het spiegelbeeld bestaat ook: zwijgrecht. Maar wie mag er zwijgen en waarom eigenlijk?

Dankzij het spreekrecht mogen slachtoffers uitvoerig het woord voeren in de rechtszaal. Het zwijgrecht kennen we ook van tv: 'You have the right to remain silent', blaffen agenten in Amerikaanse politieseries de verdachte toe terwijl ze hem de politiewagen in duwen. Want zwijgrecht is een internationaal gegeven. Wie verdacht wordt van een strafbaar feit moet meewerken aan zijn identificatie, maar mag verder zijn kaken stijf op elkaar houden. Frustrerend voor rechercheurs, openbare aanklagers, rechters en slachtoffers, maar het staat in internationale mensenrechten-verdragen. Degene die een verdachte verhoort, moet dan ook altijd zeggen dat hij niet tot antwoorden verplicht is. Dat heet de cautie. Het zwijgrecht berust op een belangrijk rechtsbeginsel, nemo tenetur prodere se ipsum in het Latijn.

Dat betekent dat niemand kan worden gedwongen om aan zijn eigen veroordeling mee te werken. Dat is niet bedacht om verdachten een plezier te doen, maar om te voorkomen dat zij zodanig onder druk worden gezet dat ze uiteindelijk maar bekennen en onterecht worden veroordeeld. Hoeft een verdachte dan op geen enkele manier mee te werken? Jawel, er is een uitzondering gemaakt voor bewijsmateriaal dat losstaat van de wil van de verdachte. Daarom moeten mensen wel meewerken aan een bloedproef als ze worden verdacht van rijden onder invloed. En aan het afstaan van celmateriaal (meestal in de vorm van wangslim) voor DNA-onderzoek als het om een ernstig misdrijf gaat. Dan spreekt het lichaam alsnog, ook al zwijgt de verdachte.

Apostille

Hoe weet iemand in het buitenland dat jouw officiële Nederlandse document echt is? Een stempel van de rechtbank biedt uitkomst. Dit heet met een oud Frans woord apostille. Maar wat is het precies?

Stel: je wilt een huis kopen in het buitenland en moet hiervoor een geboortebewijs laten zien. Je hebt in Nederland een uittreksel uit het geboorteregister opgevraagd en gaat daarmee op reis. Maar hoe kunnen mensen in een ander land weten dat het een officieel geboortebewijs is? Voor hetzelfde geld heb je het zelf in elkaar geknutseld. Daar is een oplossing voor: je kunt zo'n document laten legaliseren. Beide landen controleren het dan afzonderlijk en geven aan dat het rechtsgeldig is, bijvoorbeeld met een stempel. Hoe dat in zijn werk gaat, verschilt per document en per land. Het kan behoorlijk omslachtig zijn; soms ga je van ambassade naar ministerie en weer terug. Dat moet

makkelijker kunnen, besloot een aantal landen in 1961. Zij stelden het 'Verdrag tot afschaffing van het vereiste van legalisatie voor buitenlandse openbare akten' op – ook bekend als het Apostillevetrag. Dat is inmiddels door ruim honderd landen ondertekend. Ze spraken af dat het voldoende is als een betrouwbare organisatie in het land van herkomst het document keurt en er een speciale stempel op zet. Daarmee krijgt het ook in andere aangesloten landen een officiële status.

Voor zo'n apostillestempel kan je terecht bij rechtbanken. Daar kunnen medewerkers in een landelijke databank de handtekeningen controleren van ambtenaren van de burgerlijke stand en andere beampten die belangrijke documenten ondertekenen. Er zijn een paar uitzonderingen op die klantvriendelijke stempelmethode. Wie bijvoorbeeld een apostille op zijn diploma wil hebben, moet eerst een handtekening halen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs. Ook voor belastingpapieren geldt zo'n tussenstap. En wil je in het buitenland aantonen dat je gescheiden bent? Dan kan je alleen een apostille halen bij de rechtbank die de echtscheiding heeft uitgesproken.

Aanhouden

Juridische termen zijn vaak moeilijk te begrijpen. En als ze begrijpelijk lijken, betekenen ze soms iets anders dan je denkt. Neem bijvoorbeeld aanhouden. Dat woord hoor je vaak in de rechtszaal. Worden daar dan zo vaak mensen gearresteerd? Nee.

Aanhouden betekent in de rechtspraak meestal uitstellen. De rechtszaak is begonnen, maar er ontbreekt nog informatie die nodig is om een goed beeld te krijgen van wat er speelt. De rechter kan besluiten een zaak aan te houden en op een later tijdstip voort te zetten als hij nog informatie mist of als een advocaat daarom vraagt. Bijvoorbeeld omdat die een belangrijke getuige heeft gevonden die gehoord moet worden. Of omdat zijn cliënt, om wie de zaak draait, onmogelijk aanwezig kan zijn. Aanhouden komt in alle rechtsgebieden voor. In het strafrecht heeft het een dubbele betekenis: mensen die verdacht worden van een strafbaar feit kunnen worden aangehouden en rechtszaken die nog niet klaar zijn om afgehandeld te worden.

Als een getuige-deskundige iets zegt over bloedsporen waardoor nieuw onderzoek nodig is of de verdachte met een alibi komt dat moet worden gecheckt, zal de rechter de zaak aanhouden. Dat is nodig voor de waarheidsvinding. De rechter moet immers oordelen of de verdachte het misdrijf heeft gepleegd, of hij daarvoor gestraft kan worden en zo ja, welke straf passend is. Soms wordt een zaak om logistieke redenen aangehouden: een procesverbaal van de politie ligt nog niet bij de rechtbank, het slachtoffer is op vakantie of de advocaat van de verdachte kreeg niet alle stukken. Zulke dingen kan je vaak van tevoren weten. Medewerkers van de rechtbanken en het Openbaar Ministerie werken tegenwoordig samen bij het plannen van rechtszittingen. Voordat ze een datum prikken, kijken ze of het dossier compleet is, het onderzoek afgerond en de zaak klaar voor behandeling in de rechtszaal. Zo willen ze voorkomen dat mensen voor niets naar de rechtbank komen.

Kop-staartvonnis

Toen turner Yuri van Gelder een aantal zomers geleden werd weggestuurd van de Olympische Spelen omdat hij zich had misdragen, vocht hij dit aan bij de rechter. Via een kop-staartvonnis kreeg de ringenspecialist te horen dat hij een medaille definitief op zijn buik kon schrijven. Maar wat is zo'n kop-staartvonnis eigenlijk? Een vonnis is een uitspraak van de rechter. Normaal gesproken staat hierin, naast de beslissing van de rechter, een uitgebreide uitleg over hoe hij tot zijn oordeel is gekomen. Het is een behoorlijke klus om zo'n uitleg op papier te krijgen, echte juridische fijnsliperij. En dat kost tijd. Tijd die er soms niet is. Van Gelder wilde een paar dagen na de zitting al meedoen aan de finale. Er moest dus snel een knoop worden doorgemaakt en daarom besloot de rechter gebruik te maken van een kop-staartvonnis. Hierin staat alleen tussen wie de zaak speelt en welke beslissing de rechter heeft genomen. Omdat de uitleg achterwege wordt gelaten, kan de rechter zijn beslissing veel sneller bekendmaken.

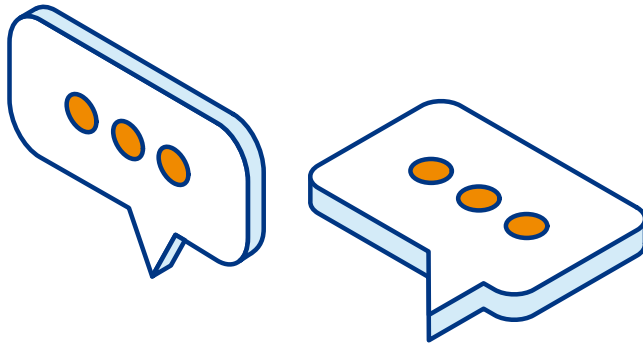
In het kop-staartvonnis van deze zaak stond dus alleen dat het ging om een zaak tussen Van Gelder en sportkoepel NOC*NSF en dat de rechter de vordering van de turner (dat NOC*NSF zou terugkomen op zijn beslissing hem weg te sturen) heeft afgewezen. De rechter zal uiteindelijk altijd met een volledig vonnis komen, waarin hij uitleg geeft over zijn beslissing. Dit gebeurt meestal binnen een paar dagen. Het is zelfs verplicht, want rechtspraak is openbaar. Iedereen moet de beslissing van de rechter kunnen controleren. Als iemand in hoger beroep gaat, is het belangrijk dat de raadsheren – rechters in hoger beroep – kunnen zien waarop de rechter zijn oordeel heeft gebaseerd. Daarnaast kan de uitspraak van een rechter in de ene zaak een rol spelen in andere rechtszaken. Dit wordt jurisprudentie genoemd.

Requisitoir

Hoe denkt de officier van justitie erover? De officier van justitie komt minstens twee keer aan het woord op een strafzitting: aan het begin om te vertellen waarvan de verdachte wordt beschuldigd (de aanklacht, officieel 'tenlastelegging') en later nog eens, als de rechter alles met de verdachte heeft doorgenomen. Klopt het wat de officier zegt?, vraagt de rechter dan. Waarom niet? Wat deed u daar eigenlijk? Waarom bent u niet gewoon weggegaan toen die ander ruzie zocht? Als de stukken uit het strafdossier zijn besproken, eventuele getuigen zijn gehoord en rapporten aangehaald, zegt de rechter: 'Dan gaan we nu horen hoe de officier tegen de zaak aankijkt.' Dat is het startsein voor het requisitoir. Of rekwisitoir, dat mag ook van de Taalunie. Daarin geeft de officier zijn visie op wat er gebeurd is, de geloofwaardigheid van wat de verdachte verklaart en het aangevoerde bewijs. Zo komt hij uit bij de eis.

Daarvoor moet de officier een paar belangrijke vragen beantwoorden. Is bewezen dat de verdachte het feit heeft gepleegd? Is dat strafbaar volgens de wet? En is de verdachte strafbaar? Misschien was hij in de war, of handelde hij uit zelfverdediging. De officier kan de rechter alleen vragen een straf (of maatregel) op te leggen als hij vindt dat het bewijs wettig én overtuigend is; als het aan wettelijke eisen voldoet en de officier overtuigd is van de schuld van de verdachte. Anders zal hij vrijspraak vragen. De rechter hoeft een strafeis niet over te nemen, hij maakt zijn eigen afweging. Daarbij betreft hij ook het pleidooi van de advocaat, dat volgt op het requisitoir. Als iedereen zijn zegje heeft gedaan, wendt de rechter zich weer tot de verdachte: 'Wilt u nog iets zeggen?' Want de verdachte krijgt altijd het laatste woord. Daarna wordt het onderzoek gesloten en zal de rechter een beslissing nemen.

Tbs met dwangverpleging

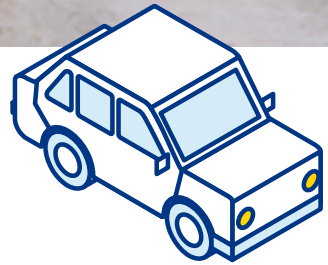
'De rechtbank legt 12 jaar gevangenisstraf op en tbs met dwangverpleging.' Je hoort het regelmatig, maar wat is dwangverpleging eigenlijk? Daarbij doemen al gauw beelden op van mannen die worden platgespoten en tegen hun wil met elektroshocks bewerkt om ze van hun gevaarlijke stoornissen te genezen. Zo is het niet. Dwangverpleging is iets anders dan dwangbehandeling. Als iemand onder invloed van een persoonlijkheids of psychische stoornis een ernstig misdrijf heeft gepleegd en de kans op herhaling groot is, kan hij ter beschikking worden gesteld. Vaak wordt een combinatie van celstraf en tbs opgelegd. Dan zit hij eerst zijn straf uit en wordt hij daarna behandeld. Tbs is geen straf (die dient als vergelding) maar een maatregel ter beveiliging van de samenleving. Is iemand zo gestoord dat de misdaad hem helemaal niet verweten kan worden, dan mag de rechter geen straf opleggen. Maar wel tbs.

Er zijn tbs'ers die gewoon thuis mogen blijven, mits ze zich aan therapieafspraken en voorschriften houden. (tbs met voorwaarden). In ernstiger gevallen kiest de rechter voor tbs met dwangverpleging en wordt iemand gedwongen opgenomen in een gesloten tbs-kliniek. Hij krijgt daar gesprekken en medicijnen aangeboden, maar mag die behandeling weigeren. De wet staat dwangbehandeling in principe niet toe. Alleen in noodgevallen kan de geneesheerdirecteur besluiten onvrijwillig medicijnen toe te dienen: als iemand gevaar veroorzaakt in de kliniek of bijvoorbeeld vastzit in een psychose waar hij niet uitkomt. Dat is met veel waarborgen omkleed. Betekent dit dat tbs'ers rustig hun tijd kunnen uitzitten zonder hun stoornis aan te pakken? Niet als ze op een dag weer vrij willen komen. De rechter beoordeelt regelmatig of de tbs-maatregel beëindigd kan worden. Zolang iemand behandeling weigert en geen vooruitgang boekt, zal de rechter het verblijf in de kliniek telkens verlengen. In die zin is er dus wel dwang om aan de behandeling mee te werken.

Descente

Soms vindt een rechter dat hij tijdens de zitting letterlijk de situatie niet kan overzien. Hij gelast dan een 'descente'. Wat betekent dat eigenlijk? Af en toe is een situatie niet te omschrijven. "Je had het moeten zien", klinkt het als de uitleg niet wordt begrepen. Ook in het recht komt dit voor. Bijvoorbeeld als een woningbouwvereniging een huurder met verzamelwoede uit zijn huis wil zetten. Hoe ziet de woning er van binnen uit? Of bij een conflict tussen gemeente en burger over een perceelgrens. Staat die heg nou wel of niet op gemeentegrond?

In sommige gevallen kan het nodig zijn dat een rechter ter plekke de situatie bekijkt, net als de Rijdende Rechter op televisie. Dit wordt 'descente' genoemd, wat Frans is voor 'afdeling'. De rechter daalt als het ware af naar de plek van het conflict. De term is een overblijfsel uit de tijd dat Napoleon de basis legde voor rechtssystemen over de hele wereld, waaronder het onze. Ook het strafrecht kent een soort descente, genaamd 'schouw'. Hierbij bekijkt de rechter de plaats delict.

Artikel 12

De term artikel 12 Sv-procedure (ook wel artikel 12-procedure genoemd) verwijst naar artikel 12 van het Wetboek van Strafvordering. Het artikel biedt mensen die direct met een zaak te maken hebben (meestal slachtoffers) de mogelijkheid zich te beklagen als het Openbaar Ministerie niet tot vervolging overgaat van een in hun ogen strafbaar feit.

Zo'n beklag moet worden gedaan bij een gerechtshof. Dat toetst dan – achter gesloten deuren – twee dingen. Is vervolging haalbaar? En staat vervolging in verhouding tot het mogelijk gepleegde feit? De misschien wel bekendste rechtszaak die werd gevoerd door een beroep op artikel 12 Sv, was de zaak-Wilders die in 2009 van start ging en in 2011 eindigde met vrijspraak. Hij stond toen terecht voor het aanzetten tot haat en discriminatie.

Taakstraf

Een taakstraf wordt door de rechter of het Openbaar Ministerie opgelegd en bestaat voor volwassenen uit het verrichten van onbetaalde arbeid. Voor minderjarigen kan de taakstraf bestaan uit een werkstraf of een leerstraf. Een combinatie van beide is ook mogelijk. De straf kan worden opgelegd bij alle misdrijven – behalve ernstige zeden- en geweldsmisdrijven – en overtredingen waarvoor een vrijheidsstraf of geldboete kan worden opgelegd. Als een volwassene al eerder tot een taakstraf is veroordeeld en vervolgens een soortgelijk misdrijf begaat, kan hem voor dat nieuwe feit niet altijd opnieuw een taakstraf worden opgelegd.

De gedachte achter een taakstraf in plaats van een gevangenisstraf is dat de gestrafte contact houdt met de maatschappij en dat er zelfdiscipline nodig is. Bovendien heeft de samenleving er wat aan. De straf werd in 1989 geïntroduceerd en werd in 2001 – naast de vrijheidsstraf en de geldboete – een zelfstandige hoofdstraf. Het maximum aantal uren taakstraf voor volwassenen is 240 uur. Als een veroordeelde zijn taakstraf niet (goed) uitvoert, moet hij of zij in beginsel alsnog de gevangenis in. De rechter geeft in zijn vonnis aan hoe lang die vervangende vrijheidsstraf zal duren.

